

MUNICIPALITY OF DUPNITSA

MUNICIPALITY OF VRANJE

Анализ на туристическия потенциал на региона Дупница-Враня по проект „Нови туристически предизвикателства в Дупница-Враня Регион – Път към ново бъдеще“

1. Обосновка за избора на партньорство и обособяването на туристическия район

Двете общини в голямата си част споделят общи туристически ресурси, както и инфраструктура (транспортна, електроснабдителна и т.н.). Изхождайки от позицията им като базисни компоненти на туристическия продукт, с ключово значение за генериране на туристическото търсене, е целесъобразно представянето на пазара на единен продукт.

Общите характеристики за региона са:

- **Териториалната близост и съседство.** Общините имат сходно географско разположение, като поради съседството си споделят общи предимства и недостатъци от него
- **Близки природни ресурси.** В това число се включват както релефни форми, така и климат (с минимални вътрешнорегионални различия), биоразнообразие и защитените територии.
- **Антропогенни ресурси.** Единен ресурс за района е богатото материално културно наследство, занаяти, традиции, бит, традиционен поминък.

2. Общи характеристики на актуалното развитие на туризма

Общините в региона са като цяло в начален етап на своето туристическо развитие, което, в комбинация с общия социално икономически контекст, предполага общ подход и съвместно развитие:

- **Обща проблематика на туризма.** И в двете общини са налице идентични проблеми на туристическото развитие, свързани с туристическите ресурси и степента на използването им, специфики в хотелиерския сектор и туроператорския сектор, място на туризма в общинските икономики и приоритетност като алтернатива за бъдещо развитие и т.н. Общата проблематика предполага съвместни решения по отношение на инфраструктура, експониране и валоризация на ресурсите, маркетинг, човешките ресурси.
- **Сходство на предлагания туристически продукт.** И двете общини генерират търсене преди всичко в областта на еко и културния

MUNICIPALITY OF DUPNITSA

MUNICIPALITY OF VRANJE

туризъм, като най-продаваемите продукти са включването им в обиколните културнопознавателни пътувания, еко-туризъм и семеен отход в природна среда.

- **Степен на разпознаваемост и наличие на общи целеви групи.** Въпреки известни различия в степента на разпознаваемост, и двете общини могат да бъдат оценени като относително малко познати и популярни като туристически дестинации. Най-популярните и значими обекти се възприемат самостоятелно, а не в принадлежността им към определен район. Всяка една от общините притежава свои индивидуални характеристики и специфики, като цяло продуктите им са ориентирани в идентични сегменти на пазара. В същото време и за двете общини е формулирана цел да бъде привлечен по-голям брой чуждестранни туристи.

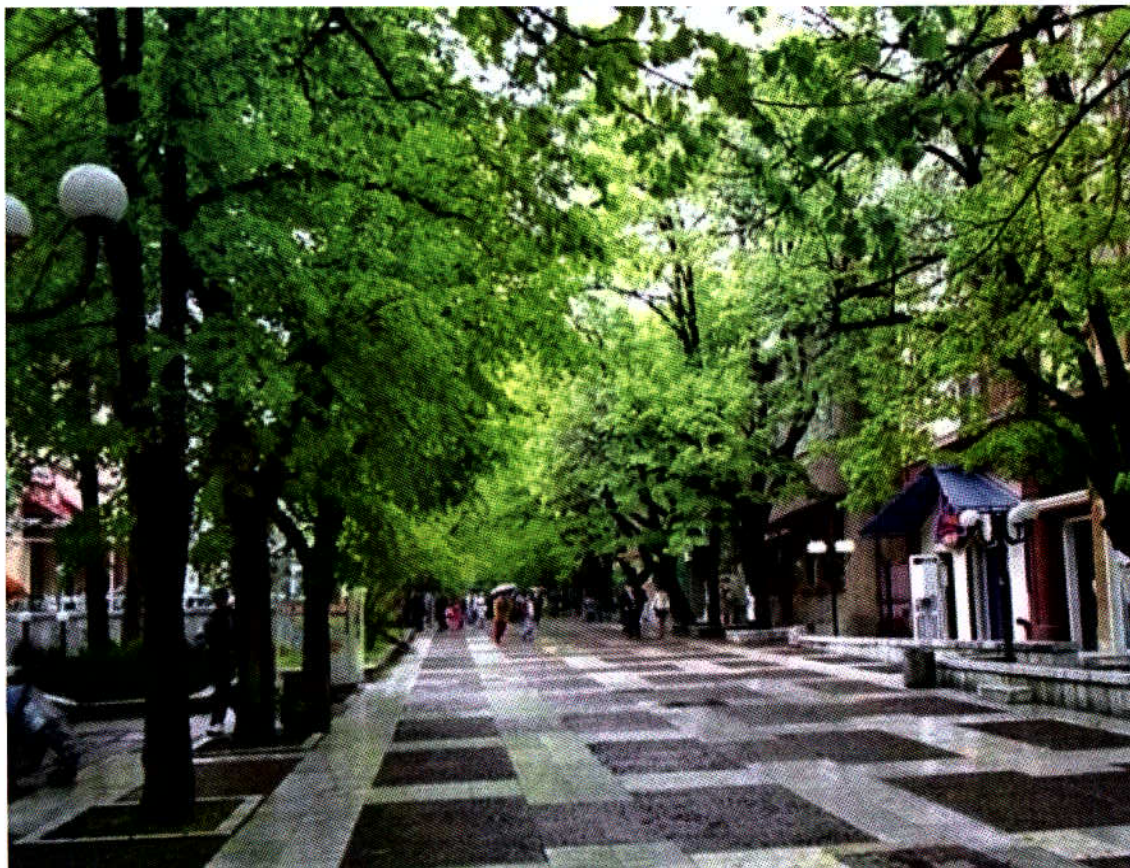
3. Сътрудничеството като фактор за по-висока конкурентоспособност

С излизането на пазара като цялостен район с общи продукти всяка от общините повишава конкурентоспособността на своя туристически сектор чрез:

- **Повишена видимост и разпознаваемост на пазара.** Доказана е връзката между териториалния обхват на дестинацията и отдалечеността на генериращия пазар, т.е. обединението на общините в обща дестинация е задължителна предпоставка за тяхната видимост и разпознаваемост на международния пазар, съответно за привличане на по-голям брой туристи от него;
- **Допълняемост в туристическото предлагане.** Освен общото предлагане всяка община има определена специфика (или специфичен ресурс), който би могъл да допълни и разнообрази регионалния продукт. Чрез обединението всяка община ползва определен туристически поток, генериран от другите общини, и едновременно с това предлага на своите гости по –пълноценно преживяване, като включва в продукта си услуги/атракции/ресурси от другите общини;

4. Анализ на обектите в района на Дупница

Град Дупница се намира в подножието на планината Рила, на изток от Конявската планина и на юг от Верила, по поречието на река Джерман. През града преминават реките Джерман, Бистрица, Отовица — Саморанска река и Джубрена, а градът е разположен в долината на р. Джерман.

Географското положение на района е изключително благоприятно от туристико – географска гледна точка:

Районът е в **непосредствена близост до основния национален туристически пазар** – София, разположен на 60 км от района, както и относително близо до втория по големина вътрешен пазар - Пловдив, което е основна предпоставка за конкурентоспособност на вътрешния пазар, както и за по-равномерно разпределение на посещенията в годишен план.

В същото време **транзитното местоположение** спрямо водещи туристически атракции за България като Рилски манастир, Банско, Сандански, както и спрямо Сапарева Баня и Боровец (при подход към тях от юг) благоприятства региона като възможност за осигуряване на диверсифициращо туристическо предлагане и привличане на туристопоток. В този аспект благоприятно е местоположението спрямо транзитните потоци

към Гърция не само от страната, но и от Румъния и част от централно-европейските държави.

Районът е в **непосредствена близост до основни чуждестранни генериращи пазари** (спрямо гр.Дупница) – Гърция (ГКПП Кулата – на 110 км), Сърбия (ГКПП Калотина – на 90 км) и Македония (ГКПП Гюешево – 62 км). Отдалечеността от основните пазари на Западна и Централна Европа и Русия се компенсира с **близостта на летище София** – основен входен пункт на чуждестранния туристопоток към страната.

Транспортната достъпност на района е много добра. Посещенията на региона са възможни с **автомобилен и железопътен транспорт**.

Най-важната пътна артерия в района е **пъвокласен път I-1 (Е-79) Видин – София – Кулата**, част от трансевропейския международен транспортен коридор №4. Той обслужва международните транспортни потоци в посока от север/юг.

Друг път със стратегическо значение за региона е **второкласен път Кюстендил – Дупница**, който осигурява достъпа и основната вътрешно регионална връзка в направление изток – запад. Чрез него и посредством пътя Дупница – Самоков се стига до автомагистрала Тракия, съответно с транспортни коридори 8 и 10.

През територията на района преминава **единствения автомобилен път за Рилския манастир**, което е важна, макар и недостатъчно ефективно използвана до сега, възможност за развитието на туризма.

Пътищата от републиканската пътна мрежа нямат пряка връзка с НП „Рила“, поради което от изключителна важност е и **отсечката Дупница – Отовица**. Този подход дават много добри възможности за целогодишен автомобилен достъп към същинската паркова територия.

Всички населени места в общината са свързани с четвъртокласни асфалтови пътища, като тяхната мрежа е добре развита, макар и част от пътищата да се нуждаят от реконструкция. Налични са и редовни автобусни линии, които са в удобство и на туристите.

В перспектива с доизграждането на Магистрала „Струма“ ще се подобри значително транспортната достъпност към и в рамките на региона с автомобилен транспорт.

С **железопътен транспорт** региона е достъпен чрез ж.п.линията София – Владая – Перник – Благоевград – Кулата (главен път V от националната жп-мрежа). Железопътната мрежа на територията на района обслужва и трите общини. Функцията ѝ по отношение на туризма е благоприятна, доколкото осигуряват достъпа от основния вътрешен пазари – София, както и от

Гърция. Като вътрешнорегионално средство за транспорт използваемостта на жп-transporta е ограничена поради малкия брой гари, ориентацията север – юг и планинския характер на по-голямата част от района.

Районът не е достъпен с **въздушен транспорт**, но е в непосредствена близост до най-голямото българско летище - София (60 км)

Дупница и районът на града притежават богато културно-историческо наследство, съчетано с невероятна природа и биоразнообразие.

В това си състояние транспортната инфраструктура осигурява безпрепятствен достъп като цяло до региона и до по-голямата част от местата от туристически интерес. Частични проблеми с качеството ѝ се регистрират единствено при част от пътищата четвърти клас, както и при обичайните за страната периоди на затруднения със снегочистването през зимата в по-високите части на района.

Телекомуникации и съобщения

Състоянието на телекомуникациите в туристическия район е относително добро. Общинските центрове и голяма част от другите населени места разполагат с телефонни връзки. Частични затруднения в покритието и качеството на услугите на мобилните оператори се регистрира единствено в частите на голяма надморска височина, поради изразения им планински релеф.

Достъпът до Интернет е осигурен в градските центрове. Проблеми съществуват основно в селата и е необходимо изграждането на публични места за достъп до мрежата /телецентрове/.

През 2010 г. е въведен в експлоатация и оптичен кабел по трасето на транзитен газопровод – участък Дупница – границата с Р Македония / 2010 г./

Водоснабдяване и канализация

Регионът разполага с множество водоизточници и населените места са водоснабдени. Наличните добри в количествено и качествено отношение водоизточници не се използват рационално, поради което има недостиг на вода в част от селата. Съществуващата водопроводна мрежа е остаряла и се нуждае от подмяна и реконструкция.

Изцяло канализиран е гр.Дупница. Отпадните води на града се заустват в главните канализационни колектори и се отвеждат за пречистване в ГПСОВ. 38 % от селата в община Дупница са с канализация (с.Яхиново, с.Крайници,с.Червен брег, с.Баланово, с.Бистрица и с.Джерман), а в останалите 62% има частична канализация. В преобладаващата част от селата отпадните води се отвеждат в местните реки и дерета или в септични ями.

Енергийна система

Електроенергийна система в района е добре развита и способна да поеме натоварвания, което може да стимулира бъдещото икономическо развитие. През него преминава високоволтовият електропровод, който е връзката между енергийните системи на Република България и Република Гърция. Всички населени места са електрифицирани, като минимални проблеми се отчитат в по-отдалечените от градските центрове места. В процес на изпълнение газифицирането на град Дупница.

Екологична обстановка

Като цяло екологичната обстановка в района е добра и благоприятства туристическото развитие. Съществени потенциални промишлени замърсители са налични единствено в основния стопански център – гр. Дупница. Качеството на въздуха е сравнително добро, няма значителни замърсявания на почвите.

По поречието на р. Джерман, в участъка Сапарева баня – Дупница, е налице сложен екологичен проблем. В резултат на дългогодишното изземване на инертни материали от коритото на реката, релефът на прилежащите територии е променен. Нивото на р. Джерман е спаднало с 8–9 м, в рамките на последните 30–40 години. Нивото на подпочвените води значително е занижено, като прилежащите селскостопански земи са осушени и са с влошено качество.

Съоръжения и инсталации за екологосъобразно третиране на битови отпадъци е изградено в община Дупница. Всички населени места в района са обхванати от система за сметосъбиране. Системата за сметосъбиране работи относително добре в градовете, но в голяма част от селските райони тя не функционира ефективно и това води до поява на нерегламентирани сметища и увреждане на околната среда. Въпреки това се води целенасочена политика за премахване на незаконните сметища, като от 2007 г. до сега на територията на трите общини са закрити 66 такива.

Релеф

В релефно отношение районът е изключително разнообразен, от равнинен до високопланински, като в преобладаващата си част е планински и полупланински.

Доминацията на планинския релеф, при цялостното добро екологично състояние и изключителната съхраненост на отделни територии, предполага развитие на различни форми на туризъм (предимно в областта на екотуризма). Като ресурс релефът предлага различни акценти, които може да бъде водещи в туристическия продукт на региона – висока планина (Рила) и речна долина (Струма), докато останалите територии и форми имат диверсифициращо значение.

MUNICIPALITY OF DUPNITSA

MUNICIPALITY OF VRANJE

Забележителни **релефни форми**, които по своята атрактивност и уникалност сами по себе си са обект на туристически интерес са **Земната пирамида край с.Джерман, Бистришкия водопад** на р. Бистрица, **местността "Морените"**. Наличието на **скални стени** на територията на НП „Рила“ дава възможност за практикуване на алпинизъм. Особено забележителен от геоморфоложка гледна точка е районът около "Кирилова поляна" с красивата скалиста дъга, включваща върховете Злия зъб, Иглата, Купените, Ловница, Орловец и Елени връх.

Климат

Климатът в община Дупница е умерено-континентален, с известно средиземноморско влияние, което е ясно изразено в широко отвореното на юг Дупнишко поле и долината на р. Струма. Определящо климатично влияние оказва разположението на планината, където през преходните сезони има условия за образуване на температурни инверсии. Средната годишна температура е 10.6° С. Най-топлият месец е юли, а най-студения – януари. Средната годишна температура за района е 11° С , която се дължи на почти постоянния отточен вятър по долината на р.Джерман . Средното годишно количество на валежите е 656 мм, при пролетен максимум – 181 мм и зимен минимум – 134 мм. Относителната влажност на въздуха е средно 70 %. Преобладават локалните източни и южни ветрове, със средната скорост 4,8 м/сек., като 280 дни в годината са без вятър.

Води

Туристическият район е относително богат от гледна точка на водни ресурси с рекреационно значение.

Основната водна артерия на района е **река Струма**, която е най-голямата в Югозападна България. Речната мрежа е гъста и се формира главно от нейни притоци – Рилска, Джерман, Бистрица, Отовица и др. Режимът им се характеризира с пролетно пълноводие, като този непостоянен режим се отразява върху използването им.

Въпреки това реките имат своя принос и рекреативно въздействие като естетически елемент от живописния ландшафт на региона, но и като туристически ресурс, с предоставяне на възможности за спортен риболов, водни спортове (Струма) и разходки и комбинирането на тези дейности с настаняване и ваканции в селски къщи - селски и еко туризъм.

Районът разполага и с минерални извори: в гр.Дупница, с.Крайни дол и с.Палатово.

Благоприятното географско положение, мек климат и удобен равнинен и полупланински релеф, съчетан с наличие на водни ресурси, а едновременно и топли термални извори, създават условия за живот на територията на община Дупница от най-дълбока древност. В град Дупница и околностите са разкрити следи от човешко присъствие още от времето на късната каменна

епоха и античността. Тук са открити поселения от XIII-XII в.пр.н.е. Територията ѝ е плътно населена и през античността. В резултат на археологически проучвания през 1993–1995г. в местността на Кулата – хълма в североизточната част на града, са разкрити основи на крепост, съществувала през IV –Vв.

Богатите рудни находища и останките от пещи за топене на желязо свидетелствуват за активен живот на тази територия и през средновековието.

Близко до градовете Дупница и Бобов дол се намира местността Разметаница, където според легендата цар Самуил убива брат си Арон.

За първи път името Дупница се появява в османски регистър от третата четвърт на XVв. По-късно описание на града и населението се среща запаписки на пътешествениците: рицаря Арнолд фон Харф (1499г.), Евлия Челеби(XVIII в.) и Ами Буе (XIXв.).

В предосвобожденската епоха стопанския живот на Дупница е свързан предимно с рударството. Преуспяват занаятите и търговията. Съществуват различни занаятчийски и еснафски организации – фурнаджийски, кожухарски, абаджийски, железарски, дюлгерски, мутафчийски. Началото на индустриализацията в града е поставено през 60-70-те години на XIX век, когато започват работа три предприятия от манифактурен тип - абаджийско, дървообработващо и за рязан тютюн. Градът започва да се оформя като един от големите тютюно-производителни центрове на XX век. През първата половина на XIX в. в града съществуват четири църкви, метосите на Рилския, Хилендарския и Зографския манастири, а към края на века действат осем училища, едно от които е девическо и множество читалища. Наред с развитието на културно-просветната дейност дупничани се включват в борбите за национално освобождение.

Изключително интересна е историко-географската област „Разметаница“ (135 кв.км) разположена в долината на едноименната река. Тя извира от южните дялове на Конявската планина, тече в южна посока, при м. Бинеко пресича пътя Кюстендил - Дупница и при с. Грамаде се влива в р. Джерман. Пространството около реката северно от м. Бинеко е наситено с множество археологически останки и се нарича Царичина. През римската епоха през Разметаница (покрай с. Големо село) е минавал пътят, свързващ Пауталия с Германия и Филипопол. През Средновековието пътища водели от Бинек-таши хан през Бобов дол към Радомир, а също от посока с.Баланово, път е преминавал по билото на Гологлавски рид и слизал в Радомирското поле при селата Кондофрей или Житуша.

В града и околностите му са разкрити следи от Тракийската култура, Некрополи (могили) и гробница от римско време. Тези обекти също носят потенциал за развитие и могат да привлекат посетители. Според Георгиев Г. – историк в музея в гр.Дупница: „...В Големо село например, има могили от тракийско време, там има и гранитна колона, надписана от няколко жреци. Районът е обитаван от дълбока древност от траките. В близкото село Бабинска река са открити тракийски скални ниши, уникални за югозападната част на България. В землището на Голема Фуча са намерени сребърни монети

MUNICIPALITY OF DUPNITSA

MUNICIPALITY OF VRANJE

от времето на цар Александър Македонски. В село Паничарево пък е намерено монетно съкровище от времето на римската епоха, сечени от владетелите Август, Мавриций, Спасиан, Антоний. От късната античност например, на три километра северно от местността Градището, съществува крепост. В югозападната част на село Шатрово, в местността Свети Рангел, също има останки от селище от късната античност. На два километра северно от нея също има останки от антична крепост. В местността Връм, например, е открито находище от медни монети от V-VI век от императорите Анастасий и Юстиниан Първи. Има сведения и за късноантичния и ранносредновековен град Бинет, но за него сведенията прекъсват след VI век. Една от местностите обаче носи неговото име, сега се нарича Бинека. А дали се е намирал точно в нея, въпросът все още е спорен. От Първата българска държава има вероятност в района на с.Мала Фуча да е имало и манастирски комплекс, защото има останки от средновековна крепост. От I век имаме открити монети, сечени от Георги Тертер. От XIV век има открити монети, сечени от Иван Александър. На връх Колош са открити останки от укрепления от XII век, това е периодът на византийското владичество между Първата и Втората българска държава."

Явно е, че в границите на общината е разположено огромно историческо наследство, което следва да се включи в туристическото развитие на района.

Културни ценности от периода XV - XIX век

Освен множеството религиозни паметници, от периода XV – XIX в. и най-вече от Възраждането са запазени и други културни ценности, които допълват облика на района и създават възможности за разнообразяване на предлагането и удължаване на престоя. Основните места и обекти от туристически интерес или с потенциал да провокират туристически посещения са разпръснати из цялата територия на района:

Джамията, гр. Дупница е една от най-старите в България. Не съществува точна датировка за построяването ѝ, но се предполага, че е от края на XV и началото на XVI в. В основите има вградени плочи с християнски символи, което предполага, че е съществувал православен храм на същото място. Според легендата това е манастирът "Св. Георги". Джамията е построена на десния бряг на р.Бистрица и се намира в центъра на града. Построена е върху площ от 300 кв.м и има голямо колонно преддверие.

От Освобождението до края на 1922 г. е използвана за Окръжен затвор. След това за археологически музей до 1936 г., като салон за спорт и др. Днес „Джамията“ функционира като изложбена зала.

Джамията е обявена за архитектурен паметник на културата и паметник на културата в ансамбъл с Околийската къща от местно значение през 1968 г.

Разглеждана като архитектурен комплекс към нея спада и **Околийската къща**. Изградена е през Възраждането и е била турска административна

сграда /конак/. Обявена е за паметник на културата и е реставрирана през 1982 – 1984 година.

Часовниковата кула, гр.Дупница, датираща от 1782 година, е символът на гр. Дупница. Изградената в Дупница бейска бойна кула в западната част на Градската градина има 4 "мазгала" /бойници/ за отбрана. Приспособена е за часовникова към последното десетилетие на XVIII век /1790-1800/ по поръчение на Дупнишкия аянин Сюлейман – Карагалията. През 1993 г., по инициатива на Историческия музей е обновен часовниковият механизъм . Днес в кула от XVI-XVII век действа част от часовников механизъм от XVIII век и съвременна електроавтоматика и електроника от XX век.

В местността със същото име – Кулата, е изграден Паметник-костница на загиналите във войните през 1912 – 1918 г. Разположена е на север от града, на хълм, на десния бряг на р.Джерман.

Архитектурен комплекс "Бабинска махала", гр.Рила, , в чийто състав се включват 27 архитектурни паметника на културата - къщи (частна собственост), Килийно училище и ц."Св.Архангел Михаил", датираща от XII-XIIIвек. В комплекса се реализира проект за възстановяването му.

Музеи и културни институти

Общински исторически музей - Музеят разполага с фонд от 7 400 експонати от всички сфери на материалната и духовна култура на града в близкото и по-далечно минало, от икономическия, обществен и културен живот в града; археология, етнография, нова и най-нова история. Има изградена етнографска експозиция в къщата на Желю Демиревски, съдържаща експонати от градския и от селския бит, както и отделни елементи от традиционната материална култура, подбрани на колекционен принцип.

Общинска галерия - Експозициите ѝ са разположени в Джамята и Околийската къща. Има фонд от около хиляда картини. Една част от картините са на стари майстори, а друга – съвременно изкуство. Галерията разполага с 37 рисунки на Владимир Димитров – Майстора. Голяма част от фонда се състои от творби на Патрики Сандев. В състава на колекциите са творби на Райко Алексиев, Добри Добрев, Димитър Топлийски, Георги Алайков, Асен Ушев, Димитър Казаков – Нерон, Владимир Пешев и др. Добре са представени и съвременните художници в лицето на редица майстори на четката от Благоевград и Кюстендил.

Драматичният театър "Невена Коканова" – гр. Дупница е създаден през 1992 г. с Решение на Общински съвет - гр. Дупница и Министерство на културата. Носи името на известната българска актриса Невена Коканова, родена в Дупница. Има статут на репертоарен театър, но работи и като приеман.

MUNICIPALITY OF DUPNITSA

MUNICIPALITY OF VRANJE

Музикалната, песенната и танцовата самодейност в община Дупница е широко застъпена.

Хорове - Мъжки хор "Св.Иван Рилски", Смесен хор "Рилски звуци", Туристически хор "Рилско ехо", Хор на момчетата "Канон"

Състави и групи - Състав за стари градски песни "Ноктюрно", Женска фолклорна група, Кукерски състав с.Джерман, Кукерски състав с.Червен брег

Танцови ансамбли и формации - Фолклорен танцов ансамбъл "Балканфарма", Формация "Денс машийн"

Просветни и културни дейности по опазване и представяне на традициите и местния фолклор в общината развиват 10 **читалища**.

Традиционен бит, занаяти и фолклор

Нематериалното културно наследство има особено значение за региона, тъй като допълва комбинацията от материални обекти и природна среда и е потенциален компонент на регионалния продукт.

Фолклорните традиции се съхраняват от няколко самодейни състави и изпълнители и фолклорни танцови ансамбли.

Към част от действащите читалища има създадени фолклорни групи - самодейни състави, групи за автентичен фолклор, кукерска група (с. Джерман). Тези самодейни състави могат да се използват при развитието на нови туристически продукти, основани върху автентичния фолклор и етнографията на района, за създаването на фестивали/празници на автентичния фолклор или за единични представяния пред туристически групи.

Етнографията на района би могла да се представи и чрез експозициите в къщата на Желю Демиревски и Старата чаршия в гр.Дупница.

Традиционните празници и обичаи в района са свързани предимно с християнския празничен календар. Най-тържествено се отбелязват празниците Бъдни вечер и Коледа (24 - 27 декември), Василев ден, (1 януари), Йорданов ден (6 януари), Трифон Зарезан (14 февруари), Заговезни (Прошки и Поклади, 50 дни преди Великден), Великден (Втората половина на април - началото на м. Май), Георгиевден (6 май), Илинден (2 август)

MUNICIPALITY OF DUPNITSA

MUNICIPALITY OF VRANJE

Към днешна дата в района се ползват с особена важност и се честват като официални еснафските празници: кюркчийският – на Св.Илия; фурнаджийският –на Св. Никола, папукчийският – на Св. Спиридон и др.

В Дупница и района се намират множество православни храмове. В града са разположени храмовете „Свети Георги Победоносец“, „Свети Никола“ и „Покров Богородичен“. Над града се намират параклисите „Свети Спас“, „Света Марена“ и „Света Петка“, както и оброчище „Св. Св. Константин и Елена“. Важно място в региона с религиозно наследство е с. Червен брег, където е запазена единствената късно средновековна църква в общината – „Свети Спас“, датираща от около 1500-та година. Обявена е за паметник на културата.Представлява еднокорабна и едноапсидна триконхална църква. Тя е вкопана в земята. Сводът ѝ е изцяло от камък.

В с. Сапарево също има средновековна църква – „Свети Никола“, построена през 1884 година.

Паметници на културата в туристически район Дупница

Населено място	Обект	Статут
с.Самораново	Черквата "Св. Георги"	Художествен паметник
с.Крайници	Черквата "Успение Богородично"	Художествен паметник
с.Джерман	Черквата "Успение Богородично"	Художествен паметник

MUNICIPALITY OF DUPNITSA

MUNICIPALITY OF VRANJE

гр.Дупница	Черквите "Свети Георги" "Свети Никола", "Успение Богородично"	Художествени паметници; Архитектурни паметници
	Часовникова кула	Архитектурен паметник
	Околийска къща	Архитектурен паметник
с.Самораново, местностите Куклището и Калето	Пещ за топене на желязо, Останки от средновековна черква, Крепост	Археологически паметник
с.Червен брег, местността Градището	Антично селище от средновековието с некропол	Археологически паметници
с.Крайници	Антично селище Гробница ,могилно погребение	Археологически паметник
с.Дяково, местността Породин	Антично селище, средновековно селище	Археологически паметник
гр.Дупница	Джамията	Археологически паметник
с.Тополница	Черквата "Св.Никола"	Художествен паметник
с.Червен брег	Параклис "Св.Спас"	Архитектурно – художествен паметник
с.Платово , местността Тухлището	Антично селище	Археологически паметник
с.Баланово	Черквата "Свети Никола"	Културен паметник

Черкви в района на Дупница

Населено място	Храм - датировка	Празник и релевантни празнични прояви в селището
гр.Дупница	Черква "Св. Георги Победоносец" Черква "Св. Богородица" Черквата "Св.Никола"	19 октомври – Деня на Свети Иван Рилски – Чудотворец
с.Тополница	Черквата "Свети Никола" – 1856г.	Деня на Свети Спас
с.Бистрица	Черквата "Свети Спас"	Деня на Свети Спас
с.Джерман	Черквата "Успение на Пресвета Богородица" Параклис "Света Петка"	24 юли
с.Самораново	• Черквата "Свети Георги Победоносец"-1883г.	Свети Дух
с.Яхиново	• Черквата "Света Петка"- 1871г.	14 октомври – Петковден
с.Крайници	• Черквата "Успение на Пресвета богородица" – 1851г. • Параклиси "Света Петка" • Параклис "Св.Св. Константин и Елена"	5 юли
с.Кременик	• Параклис "Свети Никола" • Параклис "Свети Лука"	6 декември – Св.Николай Чудотворец
с.Грамаде	• Параклис "Свети Димитър" • Оброчище "Света Варвара"	26 октомври – Рождество Богородично
с.Дяково	• Черква "Рождество на Пресвета Богородица" – 1922г. • Оброчище – "Св. Георги", "Св.Илия", "Св.Спас"	8 септември – Рождество Богородично
с.Баланово	• Черквата "Свети Иван Рилски" – 1843г. и пристроена кула през 1901г. • Параклис "Свети Спас"	Деня на Свети Спас
с.Палатово	• Параклис "Свети Иван Рилски" – 1883г.	19 октомври – Деня на Свети

	• Черквата "Свети Теодор Стратилат"	Иван Рилски – Чудотворец
с.Червен брег	• Черквата "Свети Никола" – 1856г. • Черквата "Свети Спас" • Параклисите "Света Троица" • "Свети Тодор" • "Свети Петър" • "Свети Илия" • "Свети Врач"	22 май
с.Крайни дол	• Липсва параклис	26 октомври – Димитровден
с.Делян	• Липсва параклис	8 септември –Рождество Богородично
с.Блатино	• Липсва параклис	Св. Дух
с.Пиперево	• Параклис "Св.Константин и Елена"	17 септември –Вяра, Надежда и Любав

Повечето от обявените паметници на културата са с регионално и местно значение. Те не са включени в конкретни туристически маршрути или продукти. Повечето от тях не са напълно социализирани (с изградена туристическа и буферна зона, обозначение и интерпретационни табла), не са разработени интерпретационни материали, не се популяризират в достатъчна степен.

В дупнишкия регион има много природни обекти. Тук са парк „Рила“, Рилският манастир, Паничище, Седемте рилски езера, „Гейзера“ (в Сапарева баня) - най-топъл в Европа, в с. Бистрица има местност с изворна вода.

Дупница е изходна точка за туристически маршрути към Седемте Рилски езера, Рилския манастир, х.Иван Вазов, х.Скакавица, водопада Скакавица и други. Други природни обекти, които са с потенциал и биха могли да бъдат включени в туристически маршрути са Земната пирамида край с. Джерман, Бистришкия водопад на р. Бистрица, местността "Морените".

Наличието на скални стени на територията на НП „Рила“ (северната стена на Мальовица, Злия зъб, Орловец и др.) дава възможност за практикуване на алпинизъм. Особено забележителен от геоморфоложка гледна точка е районът около "Кирилова поляна" с красивата скалиста дъга, включваща върховете Злия зъб, Иглата, Купените, Ловница, Орловец и Елени връх.

Дупница е изходен маршрут за интересни туристически обекти, както за Югозападна България, така и за цяла Рила планина. Това е предпоставка за насочване на големия туристически поток, минаващ през локацията. Дупница има подходящо географско положение, природен потенциал и богато културно-историческо наследство - все предпоставки за развитие на туризма. Богатото биологично разнообразие на района също трябва да бъде развито. То трябва да бъде запазено, не само заради изчезването на определени видове, но и за да се избегне намалението на продуктивността, причинена от лошо функциониращи екосистеми. От екологична гледна точка в района на Дупница компонентите на природната среда са относително запазени и може да бъде причислена към екологичночистите територии.

MUNICIPALITY OF DUPNITSA

MUNICIPALITY OF VRANJE

Паметниците на културата в туристически район Дупница са комуникационно достъпни. Необходимо е включване на тези обекти в трансграничните културни маршрути (близостта на района до западната и южната граница и транспортните коридори № 4 и № 8). Необходимо актуализация на списъците с културните паметници в общините Дупница, Рила и Бобов дол, както и предприемане на проучвателни мероприятия за някои приоритетни археологически обекти, мерки за тяхната пълна социализация и интерпретация, усъвършенстване на транспортната мрежа, с оглед включване на тези обекти в културни маршрути и продукти.

Разнообразието на релефа, близостта на 3 планини (Рила, Верила и Конявска планина) лесния достъп до НП „Рила“, наличието на скални феномени (скални пирамиди при с. Джерман), развитата система от селски пътища дават възможност за развитие и практикуване на пешеходен планински туризъм, велотуризм, геотуризм (наблюдение на интересни скални форми) и алпинизъм. Затова природните обекти в региона трябва да бъдат развити и популяризирани, както културно-историческите.

Районът се характеризира и с изключителното си биоразнообразие.

MUNICIPALITY OF DUPNITSA

MUNICIPALITY OF VRANJE

В резултат на прилагането на системата CORINE (Palearctic Classification) е установено, че на територията на НП "Рила" са представени 60 хабитата от планински и високопланински тип, като 51,66% от хабитатите имат консервационен статус. Разнообразието на хабитати предопределя важното място на парка в европейската екологична мрежа "Натура 2000". Разнообразието на растителността на територията на НП „Рила“парковата растителност е представено в момента от над 12 класа, 12 разряда, 17 съюза, 92 асоциации и 28 субасоциации. На територията на НП "Рила" се срещат 1 400 вида висши растения; 282 вида мъхове, 130 вида сладководни водорасли. Общият брой на ендемични таксони в парка е 57, реликтите са 105. Лечебните растения в НП "Рила" са представени със 141 вида. Общият брой видове, установени за територията на парка, представлява 68% от широко използваните в официалната и народна медицина видове.

Разнообразието на безгръбначните животни в парка е оценено чрез отделни групи безгръбначни животни: Protozoa, Nematoda, Rotatoria, Tardigrada, Arachnida, Crustacea, Myriapoda, Insecta, Mollusca. По отношение на фауната От посочените групи в парка са установени 2 934 вида и подвида, обхващащи 312 редки (стенотопни) вида, 242 ендемита, 244 реликта, 41 вида, включени в световни и европейски списъци на застрашени видове (IUCN, E/ECE/1249, BC, CORINE) и 7 вида, защитени в България. Известното видово и подвигово разнообразие на гръбначните животни в Националния парк "Рила" е както следва: риби – 5 таксона, земноводни и влечуги – 20 таксона, птици – 99 таксона, бозайници – 48 таксона (дребни бозайници – 22 таксона, прилепи – 10 таксона и едри бозайници – 16 таксона) или общо 172 таксона.

В Природен парк "Рилски манастир" се срещат над 200 вида гръбначни животни, от които 33 са включени в "Червена книга на България", том 2. Сред тях са алпийски тритон, жаба дървесница, златка, скален орел и др.

През 1986 година е обявен резерватът "Риломанастирска гора, в който се намира и историческият комплекс "Рилски манастир", обявен за паметник на световната култура.

22% от територията на община Дупница за заети от гори. Срещат се гори от дъб, бук, примесени на места от габър и мезофитни тревни формации (ливади). В субалпийския пояс са разпространени бял бор и мура, а в алпийския - клекови и хвойнови храсти. По ниските части на Рила планина се срещат смесени гори от мизийски бук, габър, липа и бял бор.

Храстовите ценози са представени от обикновена шипка, глог, дрян, леска, ракета, калина и др. Нискорастящите видове са представени от бял равнец, жълт кантарион, пелин, ягода, еньовче, тинтява, здравец и др.

Фауната в район Дупница се характеризира с разнообразни представители на видовете бозайници, птици, влечуги и земноводни типични за умерените ширини като: гущери, змии, костенурки, гарги, лястовици, сърна, елен, лисица, чакал, вълк, заек, мечка, катерица, дива коза, пъстърва и др. Основно в горите се срещат яребици, зайци, лисици, вълци, диви прасета, сърни, мечки и др.

MUNICIPALITY OF DUPNITSA

MUNICIPALITY OF VRANJE

Изключително богатото биоразнообразие на територията на район Дупница позволява разработването на туристически продукти, насочени към наблюдението и изучаването им (зелени училища, различни семейни образователни програми, наблюдение и изучаване на растения, животни, птици и насекоми, фотолов, събиране на билки, гъби и горски плодове (на местата, където това е разрешено) и др).

Що се отнася до компонентите на околната среда, във времето не са настъпили съществени изменения и те имат устойчиво положение в ландшафтната обвивка на района. В бъдеще е необходимо едно постоянно наблюдение, свързано с глобалните промени в климата, които неизбежно биха се отразили и на състоянието на околната среда в югозападна България.

Туристически информационни центрове

Нивото на обезпеченост с туристическа информация в рамките на района се повишава непрекъснато, като през последните години в Дупница са разкрити Туристически информационни центрове. През последната година в града се прилага иновативно за България решение по отношение на туристическата информация – специално разработена туристическа ГИС-система – „Трансгранична туристическа ГИС „Дупница-Крива Паланка“, разработена по ТГС-проект

В Национален парк “Рила” се насърчава предимно пешеходният туризъм – преходи по система от установени и официално определени първостепенни и второстепенни маршрути. Зоната за интензивен туризъм предлага възможности за физическо развитие, за творческо и духовно обогатяване и за досег с дивата природа.

През територията на района преминават множество известни у нас и в чужбина планински туристически маршрути, както и два основни европейски туристически маршрута – Е8 от север на югоизток и Е4 (Пиринеи – Алпи – Рила – Пелопонес), който у нас започва от Черни връх през Верила, Рила и Пирин и завършва в с.Петрово на границата с Гърция, които пресичат Рила в посока от северозапад на юг.

Маршрутите се използват целогодишно и основно за планински пешеходния туризъм и екскурзионни летувания. От Паничище тръгват пътеки към Седемте рилски езера - най-посещаваното място в Рила, последните години обект на и поклоннически и култов туризъм. Все повече посетители се интересуват и от специализиран туризъм и отдиш на открито в парковете. Тези интереси са свързани с наблюдение на диви животни (наблюдение на птици, бозайници, и други гръбначни и безгръбначни животни), фотолов, конни походи и велотуризм.

MUNICIPALITY OF DUPNITSA

MUNICIPALITY OF VRANJE

Парковите администрации изграждат, поддържат и разширяват посетителската инфраструктура (места за краткотраен отдых, за бивакуване, за палене на огън, обособени кътове за почивка), както и специализирани маршрути.

За любителите на дивата природа на определени места в парковете се разработват специализирани маршрути. Национален парк "Рила" предоставя възможности и за природозащитно обучение. Дирекцията в партньорство с неправителствени организации, образователни и културни институции осъществява програмите "Зелено училище за родители", "Паркът като класна стая" и "Национален парк "Рила" – познат и непознат". В курорта Паничище е разположен Посетителски център за Национален парк "Рила", в който се предоставя информация за природата в парка, туристическите маршрути, както и възможност за организиране и провеждане на зелени училища и екосеминари.

Високият процент - 26.3% на участие на защитените зони в общинската територия е сериозна предпоставка и възможност за развитие на екологичен туризъм.

Обобщение

Природното богатство е основният туристически ресурс за района, основен елемент, формиращ неговия бранд, с потенциал да го превърне в основна национална дестинация за еко- и културен туризъм. Основните предимства и възможности:

- **Туристико-географското местоположение** на района съдържа големи потенциални възможности за генериране на туристически поток, особено в областта на еко-туризма. Голямото разнообразие на релефа - котловинен до алпийски, позволява да бъдат задоволявани много и различни туристически предпочитания
- Налични са **значими защитени територии, природни феномени, характерни природни ландшафти и разнообразни ресурси**, които и към момента генерират значим туристопоток към и през район, и които биха могли да разнообразят предлагането в продуктите с по-продължителен престой, както и да позволяват формирането на многообразни тематични и общопознавателни маршрути с различна продължителност и т.н.
- Наличието на обширни площи с **висококачествени гори и климатичните условия** и високия ендемизъм и разнообразие на тревистата растителност създават добри условия за почивка, лечение и укрепване на здравето, за профилактика и лечение на хипертонии, белодробни заболявания, неврози и др. и за развитие на познавателен туризъм.
- **Комбинацията от природна среда, културно-исторически паметници и живи селища**, които съхраняват традиционен бит, занаяти и производства, позволяват формирането и предлагането на

MUNICIPALITY OF DUPNITSA

MUNICIPALITY OF VRANJE

комплексен продукт с висока познавателна, образователна, емоционална стойност, съответстващ на съвременното търсене в еко-туризма. Специфичен аспект на тази комбинация – природа-човек, е възможността селищата да поемат основния туристически поток като настаняване, което да минимизира антропогенната намеса в самата планина и ще съхрани нейния облик.

- **Районът предоставя богати възможности за приключенски туризъм**, - скално катерене, алпинизъм, рафтинг и водни спортове, маунтийнбайк, езда и т.н.
- **Биологичното разнообразие** е потенциал за развитие на устойчив екотуризъм. Уникалните екосистеми, включващи застрашени от изчезване и рядко срещани представители на флората и фауната могат да бъдат включени в екотуристически продукти – извършване на непосредствено наблюдение на животни и растения в естествената им среда условия за вело-, пешеходен туризъм, конен туризъм, фотолов, стимулиране на производството на екологична продукция, култивирано отглеждане на билки с цел използване на нискипродуктивни и ерозирани земи.
- **Аристотеловия път** на миграция на птиците предпоставя региона като едно от водещите места за орнитоложки туризъм в страната и осигурява не само специфика на регионалния туристически продукт.
- Районът е една от водещите дестинации в страната за еко туризъм. В различни локализации има **изградена посетителска инфраструктура** – маркирани пешеходни маршрути, образователни и еко-пътеки, указателни табели, места за отдих .В рамките на района са изградени множество хижи и места за настаняване, които опосредстват реализацията на продукти в екотуризма.
- Необходимо е развитието и най-вече **регулярното и постоянно предлагане и популяризиране на допълнителни туристически услуги**, свързани с предлаганите дейности – водачи, инструктори, отдаване на екипировка под наем и т.н.

Анализът и оценката на силните и слаби страни за определяне на възможностите и заплахите на туристическото развитие са извършени по критерии за природните условия и ресурси и за обществените, културни и социално-икономически предпоставки. Възприети са еднакви степени: „ниска“, „средна“, „висока“ за силните страни и степени: „силно“, „средно“, „слабо“ за отрицателното влияние на слабите страни. Факторите за слабите страни са диференцирани на „външни“, „местни и регионални“. Обосновани са възможностите за развитие на алтернативен туризъм – туристически пакети от екотуризъм, селски туризъм и културен туризъм и др., адаптиране на туристическия продукт съобразно промените и очакванията на туристите. Преориентацията от „икономика на услугите“ към „икономика на преживяванията“ - туристически атракции, анимация и предлагането на регионална туристическа автентичност. Оценени са заплахите и ограниченията за постигане на развит туризъм.

MUNICIPALITY OF DUPNITSA

MUNICIPALITY OF VRANJE

Силни страни	Слаби страни
- Много благоприятно географско положение. Изключително благоприятно транспортно-географско положение - близост до големите градове в България, Гърция, Македония и Сърбия. - Добре развита пътна инфраструктура и достъп до повечето туристически обекти, развит железопътен и автомобилен транспорт, добра транспортна мрежа в района. - Разнообразието на релефа, близостта на 3 планини предполага развитието и специално лесния достъп до НП „Рила“, разнообразните форми на релефа и наличието на скални феномени (скални пирамиди при с. Джерман), развитата система от селски пътища предполагат възможност за развитие и практикуване на различни форми на туризъм. - Благоприятен климат за практикуване на туристически дейности през всички сезони на годината. - Близостта на Национален парк „Рила“ като защитена територия, съхранено биоразнообразие, наличие на уникални видове и съобщества, голям брой защитени и лекарствени растения, със своя администрация, План за управление и политика за опазване на ценното природно наследство, както и многобройни възможности за практикуване на устойчив туризъм. - Наличие на природни дадености на територията на целият туристически район Дупница – Рила – Бобов дол. - Наличие на множество исторически и културни паметници, самодейни състави, съхранени фолклорни традиции. - Близост до туристически атракции и ресурси от световна величина. - Добре запазена и чиста природа. Чиста околна среда. - Относително добре изградена обща инфраструктура. - Добро ниво на благоустроеност на селищата в туристически район Дупница. - Добро състояние на сградния фонд на населението. - Позитивно отношение на общинските администрации към развитието на туризма в туристически район Дупница - Нарастване на интереса към развитие на	- Липса на традиции в развитие на туризъм в повечето селища в туристически район Дупница. - Липса на достатъчна увереност у местното население, че е възможно развитие на туризъм като допълнителен поминък или бизнес, както и на инициатива за това. - Липса на специализирани знания и умения за развитие на туризъм. - Липса на настанителна база и заведения за хранене и развлечения в повечето населени места от туристически район Дупница, особено в селата. - Недостатъчно използване на природните, културни и исторически паметници с туристическа цел. - Липса на цялостен туристически продукт - липса на разработени туристически продукти и услуги, както и на атракции, които да привлекат туристически интерес. - Слаба конкурентноспособност на туристическите бази (цени, качество на услуги и др.). - Оскъдно развита специализирана туристическа инфраструктура. - Недостатъци в общата инфраструктура (системата за управление на отпадъци, пречиствателни станции за питейни и отпадни води). - Недостатъчно информационно осигуряване. Липса на образователни, информационни и посетителски центрове. - Липса на реклама на възможностите за туризъм в туристически район Дупница – неразвита туристическа статистика. Липса на проучвания и анализи на туристическия поток и профила на потенциалните потребители. - Недостатъчно квалифициран персонал за обслужващата сфера - липса на аниматори в туризма, интерпретатори, планински водачи и др. - Лошо състояние на някои исторически и културни паметници и недостатъчна социализация на потенциални туристически обекти. - Липса на институционален капацитет за развитие на туризма в туристически район Дупница – няма работещи НПО, свързани с туризма. - Липса на достатъчен опит в осъществяване

MUNICIPALITY OF DUPNITSA

MUNICIPALITY OF VRANJE

устойчив туризъм.

на туристически проекти, включително публично-частни.

- Оскъдни нови инвестиции в развитие или разнообразяване на туристическите дейности в региона.
- Ниска енергийна ефективност.
- Застаряващо население (главно в селата на туристическия район), емиграция и миграция.
- Недостатъчни източници и ограничен достъп до финансиране.
- Не навсякъде е осигурен достъп за хора с увреждания.

Възможности

- Изграждане на институционален капацитет за развитие на туризма в туристически район Дупница, създаване на Консултативен съвет по въпросите на туризма към кметството на общината и на Съвет по туризъм.
- Обучение на предприемачи за развитие на устойчив туризъм.
- Развитие на развитие на разнообразни форми на устойчив туризъм – еко-, селски, културно-познавателен туризъм (вкл. фестивален, религиозен), спортен (вкл. екстремни спортове).
- Развитие на занаятите и др. традиционни и съпътстващи туризма дейности.
- Възможност за оптимално използване на природните ресурси и на съществуващите паметници на културата.
- Разработване на съвместни туристически продукти и маршрути, съвместно със съседните общини, вкл. и трансгранично сътрудничество.
- Реализация на проекти в областта на туризма и съпътстващите го дейности по линия на структурните фондове и други национални и международни програми и проекти.
- Изграждане на посетителски, информационни и образователни центрове.
- Разработване на система за събиране на статистическа информация, реализиране на проучвания и анализи с цел определяне на профила на посетителите и параметрите на търсенето.
- Развитие на специализираната туристическа инфраструктура.
- Използване на всички възможности за реклама на туристическия продукт.

Заплахи

- Неустойчиво ползване на природните и антропогенните туристически ресурси. Заплахи, свързани с опазване на природното и културно наследство като цяло: браконьерство и незаконна сеч, иманярство, пожари, ерозия, неразумно ползване на ресурсите, включително недървесни такива и т.н.
- Демографски срив и миграционен поцес.
- Свърхразвитие на инвестициите в масов туризъм - фокусиране върху количеството вместо качеството и продължаване на негативната тенденция - България: евтина дестинация за масов туризъм. Реализация на мащабни частни инвестиционни интереси за развитие на масов туризъм и мега комплекси за сметка на жертване на интересите на местните общности и устойчивото развитие.
- Липса на интерес от страна на местната общност и на предприемачески инициативи.
- Неблагоприятни социално-икономически и политически промени.
- Развитие на производства, замърсяващи околната среда.
- Недостатъчно качество на предлаганите туристически продукти и услуги.
- Прекомерно фокусиране върху инфраструктурата.

MUNICIPALITY OF DUPNITSA

MUNICIPALITY OF VRANJE

Изводи:

- Туристически район Дупница разполага със специализирана инфраструктура за извършване на основните туристически дейности и услуги: настаняване и подслон от различна категория, туристическа информационна система, туроператорска и агентска дейност и развити видове туризъм.
- Туристически район Дупница разполага с качествени и уникални природни и културно-исторически ресурси за развитие на алтернативен туризъм - селски, екологичен, спортен: пешеходен, с колело, на кон, лов и риболов и др.; тематичен и научно-познавателен: свързан с културното наследство: художествени и архитектурни недвижими ценности, обичаи, обреди, празненства, ритуали и религиозни вярвания, представяне на индустриалното наследство, етнографски образци, традиционната кухня, виното и традиционната музика и занаяти; научно-познавателен и хоби туризъм: ботанически, орнитологичен, спелеологичен интерес, други видове фауна, геоложки феномени, пейзажи и др.
- Усилията на туристически район Дупница трябва да се насочат към създаване на продаваеми туристически продукти: изграждане на туристическа инфраструктура, квалификация на кадри, специализирана информация, активен маркетинг, регионално и национално коопериране, информираност и адекватно поведение на местното население с устройство на планираните дестинации в определените срокове.

Специализираната туристическа инфраструктура е много слабо развита на територията на туристически район Дупница. Създадени са два туристически маршрута в гр. Дупница по проекта „Планините си подават ръце“, финансиран по програма ФАР-Трансгранично сътрудничество България-Македония на Европейския съюз. Първият е екопътеката „Бели път“, а вторият е туристически маршрут е „Дупница“. Екопътеката е в посока Рилския манастир и преминава по пътя, който е известен като Стария поклоннически път. Тя започва от местността „Вангелова чешма“, а крайната и точка е „Хайдушка чешма“. Екопътеката е подходяща за излети, пикници, за хората, които обичат да са сред природата, за разходки. Има обособени наблюдателни полщади към красиви пейзажи от Северна Рила и миграционните пътища на птиците по долината на р. Струма, поставени са информационни табели за богатия растителен и животински свят, обособени са места за почивка, сядане, пикници, места за барбекю, площадки и заслони. Тази екопътека е разработена с дължина 3 км и завършва до границата с община Рила.

При преминаване на трасето съществуват възможности за посещения на съседни обекти, населени места и маршрути. Още в самото начало на екопътеката туристът може да се насочи в североизточна посока към

MUNICIPALITY OF DUPNITSA

MUNICIPALITY OF VRANJE

манастира "Св. Марина" и изграждащата се екопътека "с.Бистрица-местността "Морените" с природния феномен "Бистришки водопад" с пад на водата 20 м. и глациалната форма "Морените", някога чело на масивен ледник. Другата посока, която може да бъде последвана е към крайградския парк "Рила", притежаващ чудесни рекреационни възможности. Насочвайки се на юг, екопътеката "Бели път" има пряка връзка със селата Джерман, Крайни дол, Бадино и Смочево. Всички те имат пряк излаз на главен път Е-79 и прекрасни възможности за развитие на селски туризъм. При вариант преход до гр.Рила могат да бъдат разгледани всички природни и културно-исторически обекти, както и съществуваща екопътека в близост до града. Оттук има достъп до обявления от ЮНЕСКО за световен паметник на културата Рилски манастир.

Туристическият маршрут „Дупница“ е свързан с маркиране и обозначаване на значимите културно-исторически обекти и монтирането на арки и осветления.

Въз основа на анализа в този документ се установява, че туристически район Дупница няма специализация в конкретен вид туризъм, а разнообразието на предлагането за момента не е достатъчно.

В икономиката на община Дупница динамично развитие търпят търговията, транспорта, строителството и леката промишленост.

Промишлеността е представена от фармацевтично предприятие, машиностроителни и металообработващи предприятия, електропренос и електроразпределение, производство на електроуреди, електринсталации и електронни компоненти, шивашка и обувна промишленост, дърводобив, лесовъдство, дървопреработване и мебелна промишленост, полиграфическа промишленост, строителство (промишлено и жилищно, пътно, ВиК, производство на тухли и строителни материали, производство на стомано-бетонни конструкции, преработване на отпадъци). Хранително – вкусовата промишленост е представена от подотраслите производство на хляб и хлебни изделия, производство на месни храни, консервирани храни, безалкохолни и спиртни напитки, зърнопреработване.

Селското стопанство е другия важен отрасъл с приоритетно национално значение и традиционен за община Дупница. Също така представлява една от основните съпътстващи туризма дейности. Застъпено е отглеждането на технически култури, овошки и др. От животинските видове са разпространени говеда, овце, свине, кози, птици. Добивът, преработката и търговията на растителна и животинска продукция се осъществява преди всичко в малките населени места.

Туристическата индустрия няма сериозен принос в социално – икономическото развитие на Общината, тя не достига сериозни мащаби в количествено и качествено отношение.

MUNICIPALITY OF DUPNITSA

MUNICIPALITY OF VRANJE

Формирането и популяризирането на регионалния туристически продукт ще доведе до преки положителни ползи за туристическия сектор:

- **Повишаване на броя на туристите.** Чрез подходящо съчетание на наличните възможности и тяхното популяризиране пред съществуващи и нови целеви групи, както с промяна на имиджа на дестинацията – не само за културни посещения, но и за ваканции и специализиран туризъм, ще се повиши абсолютния брой на туристическите посещения в региона;
- Повишаването на разпознаваемостта на по-голям брой туристическите атракции, възможностите за анимация и дейности, както и на провежданите събития и предлагането на съответстващ туристически продукт, ще допринесе за **удължаване на средния престой на туристите и повишаване на средните приходи от туристи.**
- Предложеният туристически продукт ще доведе до **намаляване диспропорциите в годишен план**, като осигури туристическото търсене към по-ниски периоди. Активен инструмент за това са културният календар и събитията.
- **Подобрение на териториалното разпределение** ще бъде постигнато, като чрез туристическия продукт в рамките на региона се намали концентрацията на туристическите потоци към Рилски манастир, но без да се намалява техния абсолютен размер, а за сметка на увеличение в други територии от района – високата планина, Руен, ниските части на община Дупница.
- Като резултат от подобрените характеристики на туристическия поток ще бъдат генерирани икономически ползи - **повишаване на приходите от туризъм**, в т.ч. на местните данъци и такси, **повишена заетост** и т.н.

Ползи за местната общност и регионалното развитие

- Активизираното туристическо развитие провокира разширяване на стойностната верига на туризма чрез генериране на ангажираност и потребление в свързаните сектори и обществени сфери, т.е. разпределяне на икономическите ползи сред по-широки кръгове от местното население.
- Чрез реализирането на туристическия продукт се осигурява инструмент за съхранение и използване по устойчив начин на културното и природно наследство на региона.

MUNICIPALITY OF DUPNITSA

MUNICIPALITY OF VRANJE

- Натоварването с туристическа функция на малките населени места ще допринесе за преустановяване на миграционните тенденции и съхраняване на местния начин на живот.
- Повишената популярност като туристическа дестинация подобрява цялостния имидж на региона като място за почивка, за живеене и за инвестиране.

5. Анализ на обектите в района на Враня

Град Враня се намира на около 70 км от българската граница. Подобно на Дупница, Враня е град с богата история, прекрасна природа с много културно-исторически и природни обекти.

MUNICIPALITY OF DUPNITSA

MUNICIPALITY OF VRANJE

Градът е заобиколен от върхове Кристиловица (1154 м), Прзар (731 м) и Борино Бърдо (690 м). Враня е изключително живописен град с много интересни и необичайни елементи, характерни само за неговия регион. Той се намира в частта на Сърбия, където следите от Османската цивилизация са много ярки и разпространени: известният Бели мост (намиращ се в близост до Площада на свободата), Хамам (Стара турска баня, построена в края на XVII век.), Конакът на Пашата (Построен от могъщия Райф-бег-Джиноли през 1765г.).

Една от най-живописните части на града е улица „Баба Златина“, намираща се в старата част на Враня. В съответствие с турските обичаи, този район е обграден с висока ограда от всички страни и е кръстен на бабата на известния писател Бора Станкович. Тук се намира и къщата-музей на Бора Станкович.

Друга културно-историческа забележителност в района на Враня е Марково кале, останало от средновековието и изградено на антична основа. Предполага се, че е изградено от византийския крал Юстиан I през VI век. Марково кале се намира на 3-4 км северно от Враня.

Църквата „Преподобна Майка Параскева“ се намира на сарпанчкото гробище. Позната е като Сарпанчка църква. Изградена е през 1925г. върху основите на стар храм, който е бил метоха манастир Десани.

Православната църква „Света Троица“ се намира в центъра на града, нейното изграждане е започнало през 1838, а е завършена през 1841г. За изграждането на църквата е помогнал Хюсейн Паша. Днес в нейния състав е и седалището на Вранската Епархия.

Църквата „Мъченица Петка Парашкева“ се намира в северната част на града до Бели мост. Превърната от турците в джамия, тя е позната като Кръстата джамия.

Църквата „Успение Богородично“ или Собинска църква датира от средновековната сръбска държава. Разрушена е от турците, но е изградена отново през 1820г.

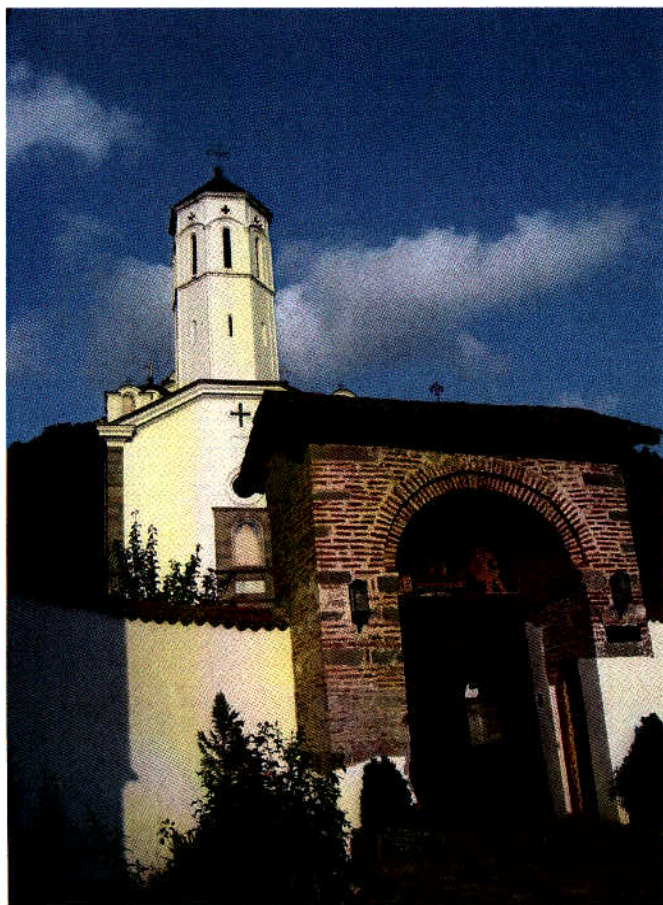
На 32 км от град Враня се намира манастирът Прохор Панийски, носещ името на Слав Прохор, който преживял последните си дни на аскет тук. Основната сграда на манастира се смята за един от най-добрите примери на местната архитектура от 18 век.

MUNICIPALITY OF DUPNITSA

MUNICIPALITY OF VRANJE

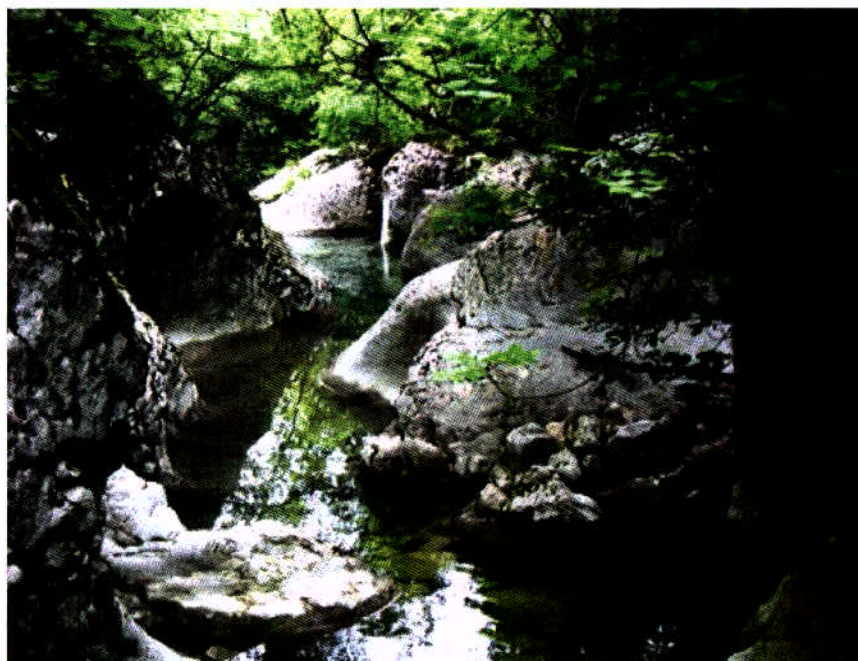
Районът на Враня е известен с прекрасната си природа и горещите си минерални извори. На 12 км от Враня се намира Вранска Баня, оградена от планината Бесна Кобила и Великата Пещера, обрасли в зеленина. Вранска Баня има умерено-континентален климат с надморска височина от 380 метра и лековита вода (96*), влияеща благоприятно на човешкия организъм.

MUNICIPALITY OF DUPNITSA

MUNICIPALITY OF VRANJE

Бесна кобила. Източно от Враня (34 км) и на 4.5 км от Крива Фея се намира планина с отлични условия за зимни спортове. От Враня до Бясна Кобила и планинската хижа се стига през Крива Фея. Най-високия връх на Бесна Кобила е на 1922 метра надморска височина, от където се виждат Копаноник, Шар и Рила в България. Бесна Кобила има снежна покривка в продължение на 10 месеца, което наподобява на австрийския център Кицбил. Самата планина е богата на дивеч, а планинската хижа "Бесна Кобила" се намира на надморска височина 1460 метра.

Туристически район Враня се характеризира с разнообразие на релефа, близост до планини, минерални извори. Всички тези ресурси трябва да бъдат развити и популяризирани, защото дават възможност за практикуване на различни видове туризъм. Този район също се характеризира с биоразнообразие и то трябва да бъде опазено. Тук могат да се правят еко-пътеки, да се обновяват и строят хижи, както и да се помисли за по-активното използване на минералните извори.

Културно-историческото наследство на района е изключително интересно и има потенциал за развитието и популяризирането на района като туристическа дестинация.